

Deutschland eine verständnisvolle Aufnahme in völkerfreundschaftlicher Verbundenheit zu bereiten. So wurde dann im Jahre 1949 in München die „Deutsch-Ukrainische Gesellschaft“ wiederbelebt.²²

Die im Jahre 1954 von den Professoren Hans Koch und Ivan Mirtschuk gegründete „Deutsch-Ukrainische Herdergesellschaft“ ging nach sechs Jahren in der „Deutsch-Ukrainischen Gesellschaft“ auf. Hans Koch war ein Gelehrter und Übersetzer der Ukrainischen Literatur, dessen Buch „Ukrainische Lyrik“ noch heute aktuell ist.

Стаття надійшла до редакції: 04.11.2019

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2019.7.32>

Шашкова-Журавель Ірина Олександрівна,
доктор філософії в галузі права, професор МКА,
заступник завідувача кафедри
міжнародного права та порівняльного правознавства
Навчально-наукового інституту права МАУП
 e-mail: mizhnar@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0827-7971>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ ПРО ПРАЦЮ НЕПОВНОЛІТНІХ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Представлена наукова стаття спрямована на комплексне дослідження адміністративно-правових засад реалізації Україною міжнародно-правових норм, спрямованих на захист трудових прав неповнолітніх працівників. Автор приділяє значну увагу аналізу участі України в універсальній та регіональній системі міжнародно-правових норм щодо захисту праці неповнолітніх. Проаналізовано систему національного нормативно-правового регулювання праці неповнолітніх. Окрім того, звернено увагу на повноваження Державної служби України з питань праці щодо реалізації державної політики у сфері праці та соціального захисту працівників.

Також, в статті висвітлюються основні напрями адміністративно-правової протидії найгіршим формам дитячої праці та не задекларованій зайнятості неповнолітніх в Україні. Розкрито питання кримінальної відповідальності до залучення дітей до найгірших форм праці. Акцентовано увагу на функціонуванні спеціального підрозділу в структурі Державної служби України з питань праці – Сектору з питань застрахованих осіб та дитячої праці. До того ж, у рамках представленої статті автором надається власне бачення шляхів посилення ефективності реалізації Україною вимог міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх. З метою посилення ефективності реалізації на національному рівні міжнародно-правових норм, спрямованих на захист праці неповнолітніх автором запропоновано низка позицій щодо внесення змін до національного законодавства, а також консолідації зусиль навчальних закладів, органів у сфері захисту прав дітей, а також уповноважених органів Національної поліції України.

Ключові слова: праця неповнолітніх, адміністративно-правові засади захисту праці неповнолітні, дитяча праця, викоринення найгірших форм дитячої праці, реалізація міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх.

Shashkova-Zhuravel I. SOME QUESTIONS OF UKRAINE'S IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL LEGAL NORMS CONCERNING THE LABOUR OF JUVENILES: ADMINISTRATIVE LEGAL ASPECT

The presented scientific article is aimed at a comprehensive study of the administrative and legal principles of the implementation of international legal norms of Ukraine aimed at protecting the labor rights of minors. The author pays considerable attention to the analysis of Ukraine's participation in the universal and regional system of international legal norms on the protection of minors. The system of national legal regulation of work of minors is analyzed. In addition, attention was paid to the authority of the State Service of Ukraine for Labor to implement state policy in the field of labor and social protection of workers.

Also, the article highlights the main areas of administrative and legal counteraction to the worst forms of child labor and undeclared employment of minors in Ukraine. The issue of criminal liability for involvement of children in the worst forms of work is revealed. Special attention was paid to the functioning of a special unit in the structure of the State Service of Ukraine for Labor - Sector for Issues of Insured Persons and Child Labor. In addition, the article presents the author's own vision of ways to enhance the effectiveness of Ukraine's implementation of the requirements of international legal norms on the work of minors. In order to enhance the effective implementation at national level of international legal norms aimed at the protection of minors, the author proposed a number of positions on amendments to national legislation, as well as the consolidation of efforts of educational institutions, bodies in the field of protection of children's rights, as well as authorized bodies of the National Police of Ukraine.

Key words: labor of juveniles, administrative and legal principles of protection of labor minors, child labor, elimination

²² Vgl. Gregor Prokoptschuk. Deutsch-ukrainische Gesellschaft 1918-1968. München 1968.

Постановка проблеми. Неповнолітні належать до однієї із найуразливіших категорій працівників, що потребують особливого захисту у сфері трудових відносин. Визнані світовою спільнотою гарантії та пільги неповнолітніх працівників у сфері праці об'єктивовані в міжнародно-правових актах про працю, приписи яких реалізуються на національному рівні, забезпечуючи вплив на внутрішньодержавний стан захисту праці вказаної категорії працівників. Здійснювані на внутрішньодержавному рівні адміністративно-правові заходи, спрямовані на реалізацію цілей міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх відіграють важливу роль в механізмі національної імплементації вказаних міжнародно-правових положень. Характерні для нашої держави проблеми у сфері захисту праці неповнолітніх, зокрема, найгірші форми дитячої праці та не задекларована праця неповнолітніх обумовлюють актуальність подальших наукових досліджень в даному напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що різні аспекти системи правового захисту праці неповнолітніх, як на міжнародному, так і на національному рівні знаходились в полі зору таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: О.В.Боков, І.П.Васильківська, В.Н.Денисов, К.Б.Левченко, Л.В.Мединська, Н.В.Оргинська, О.П.Петрашук, А.В.Ротар, Т.В.Стринковська, О.А.Теличко, Є.С.Тоадер, М.А.Томчук, І.І.Цушка, А.Ібрахім та ін. Однак, в нашій державі, залишається багато невирішених питань у сфері захисту трудових прав вказаної категорії працівників, що засвідчує необхідність подальших ґрунтовних наукових досліджень адміністративно-правових аспектів реалізації Україною міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх.

Мета статті – дослідити адміністративно-правові засади реалізації Україною міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, слід зазначити, що система універсальних міжнародно-правових актів про працю, положення яких спрямовані на визначення мінімального віку для прийняття на роботу, а також встановлення міжнародно-правових гарантій у сфері охорони праці та захисту трудових прав неповнолітніх включає:

- конвенцію Міжнародної організації праці № 138 «Про мінімальний вік для прийняття на роботу» від 26 червня 1973 року, що була ратифікована українською РСР 03 Травня 1979 року.
- конвенцію Міжнародної організації праці № 77 «Про медичний огляд дітей та підлітків з метою виявлення їх придатності до праці у промисловості» від 09 жовтня 1946 року, що була ратифікована українською РСР 06 липня 1956 року;
- конвенцію Міжнародної організації праці № 78 «Про медичний огляд дітей та підлітків з метою виявлення їх придатності до праці на непромислових роботах» від 09 жовтня 1946 року, що була ратифікована українською РСР в один день з вищевказаною Конвенцією МОП № 77 - 06 Липня 1956 року;
- конвенцію Міжнародної організації праці № 79 «Про обмеження нічної праці дітей та підлітків на непромислових роботах» від 09 жовтня 1946 року, що була ратифікована українською РСР 07 липня 1956 року.

Також, необхідно вказати на те, що положення зазначених універсальних міжнародно-правових актів щодо захисту трудових відносин за участю неповнолітніх знаходять відображення та деталізуються на рівні міжнародних актів європейського регіонального рівня, зокрема:

- Європейської Соціальної Хартії, що була прийнята Радою Європи в 1961 році та переглянута в 1995 році, яку наша держава ратифікувала 14 вересня 2006 року;
- Хартії «Про основні соціальні права працівників», що була прийнята у 1989 році Європейським Економічним Співтовариством;
- Хартії основних прав Європейського Союзу, що була прийнята ЄС в 2000 році.

Досліджуючи реалізацію Україною міжнародних трудових норм, спрямованих на захист праці неповнолітніх, насамперед, потрібно відмітити, що наша держава бере участь у всіх вищезазначених універсальних міжнародних конвенціях, спрямованих на захист трудових відносин за участю неповнолітніх працівників та є учасницею Європейської соціальної Хартії.

Слід вказати на те, що переважна більшість передбачених вищезазначеними міжнародно-правовими актами нормативних приписів щодо захисту трудових прав неповнолітніх працівників знаходять відображення в наступних нормативно-правових актах України:

- у главі XIII Кодексу Законів про працю України;
- у Законі України «Про охорону праці» від 14.10.1992 року;
- у Законі України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 року;
- у Наказі МОЗ України № 46 «Про затвердження переліку важких робіт та робіт зі шкідливими та небезпечними та умовами праці на яких забороняється праця неповнолітніх» від 31 березня 1994 року;
- у Наказі МОЗ України № 59 «Про затвердження граничних норм підймання і переміщення важких речей неповнолітніми» від 22.03.1996 року;

- у Наказі Державного комітету України по нагляду за охороною праці № 130 «Про навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з важкими роботами і роботами з шкідливими або небезпечними умовами праці» від 30.12.1994 року.

Важливо зазначити, що положення, спрямовані на захист трудових прав неповнолітніх, зокрема, стосовно їх справедливої винагороди за працю та охорони їх праці передбачені статтею 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Так, згідно вказаної статті, порушення вимог законодавства про працю, вчинене стосовно неповнолітньої особи, зокрема, порушення порядку та термінів атестації робочих місць стосовно умов праці, порушення встановлених термінів виплати заробітної плати, виплата її в неповному обсязі – тягнуть за собою накладення на посадових осіб організацій, установ, підприємств, незалежно від форми власності, а також фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності штрафу в розмірі від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [1].

Необхідно вказати на те, що на сучасному етапі, провідну роль в системі державного контролю за додержанням законодавства України про працю, в тому числі про працю неповнолітніх, відіграє Державна служба України з питань праці, що має статус центрального органу виконавчої влади, діяльність якого координується та спрямовується Кабінетом міністрів України через Міністра соціальної політики України. Відповідно до Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, Держпраці наділяється досить широкими повноваженнями щодо реалізації державної політики у сфері праці та соціального захисту працівників. До повноважень Держпраці, зокрема, належить здійснення контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення особами, що застосовують найману працю, включаючи:

- юридичних осіб;
- структурні та відокремлені підрозділи юридичних осіб, що не мають статусу юридичної особи;
- фізичних осіб;
- центральні органи виконавчої влади;
- виконавчі органи міських рад міст обласного значення;
- виконавчі органи сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад [2].

Слід звернути увагу на те, що однією із глобальних проблем у сфері праці неповнолітніх є застосування найгірших форм дитячої праці. Боротьбі із вказаним ганебним явищем приділяється значна увага світовою спільнотою, що, зокрема, засвідчує щорічне відзначення 12 червня як Всесвітнього дня боротьби з дитячою працею. Центральним універсальним міжнародно-правовим актом, спрямованим на протидію застосуванню найгірших форм дитячої праці у світі є Конвенція Міжнародної організації праці № 182 «Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці». До категорії «найгірші форми дитячої праці» згідно положень вказаної Конвенції належать:

- усі форми рабства дітей, а також практика, що включає кріпосну залежність дітей, торгівлю дітьми, боргову кабалу, обов'язкове або примусове вербування дітей з метою їх використання у збройних конфліктах;
- вербування, пропонування та використання дитини для зайняття проституцією, для порнографічних вистав або для вироблення продукції порнографічного характеру;
- вербування, пропонування та використання дитини для незаконної діяльності, зокрема, для наркобізнесу;
- робота, яка може бути шкідливою для здоров'я, моральності та безпеки дітей [3].

Слід зазначити, що Конвенція МОП № 182 була віднесена Міжнародною організацією праці до основоположних конвенцій. Україна ратифікувала вказану Конвенцію 05 жовтня 2000 року.

В нашій державі в 2001 році був прийнятий та нині діє Закон України № 2402-III «Про охорону дитинства». Згідно положень статті 21 вказаного Закону допускається прийняття дітей на роботу з шістнадцятирічного віку. Також, передбачено можливість працевлаштування підлітків, які досягли п'ятнадцяти років на не шкідливу для навчання та здоров'я роботу за наявності згоди одного із батьків або особи, яка замінює одного із батьків. Крім цього, відповідно до вказаної статті передбачено необхідність обмеження робочого часу для працюючих підлітків, що є молодшими шістнадцяти років відповідно до потреб їх розвитку та професійної підготовки, а також зарахування до робочого часу того часу, яких був витрачений працюючим підлітком на професійну підготовку за згодою роботодавця. Згідно положень зазначеної статті передбачено заборону стосовно:

- залучення дітей до найгірших форм дитячої праці (при цьому, викладене в статті 21 Закону України «Про охорону дитинства» визначення найгірших форм дитячої праці повністю збігається із визначенням, що міститься в Конвенції Міжнародної організації праці № 182 «Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці»);
- залучення дітей до участі в роботах з небезпечними, шкідливими умовами праці, підземних роботах та важких роботах;
- залучення дітей до праці, тривалість якої перевищує встановлений законодавством робочий час [4].

Слід відмітити те, що в нашій державі передбачено кримінальну відповідальність за експлуатацію

дітей та їх залучення до найгірших форм дитячої праці. Так, згідно Кримінального Кодексу України експлуатація дитини та використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом є злочинами проти волі, честі та гідності особи. Кримінальну відповідальність за експлуатацію дітей передбачено статтею 150 КК України. Частиною 1 вказаної статті передбачено покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років за експлуатацію дитини, яка не досягла встановленого законодавством мінімального віку для працевлаштування. Згідно частини 2 зазначеної статті, ті самі дії якщо вони спричинили істотну шкоду для здоров'я, фізичного розвитку або освітнього рівня дитини або вчинені щодо кількох дітей або поєднані з використанням дитячої праці на шкідливому виробництві караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Частиною 3 вказаної статті передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років за вчинення дій, що передбачені частинами 1 або 2 зазначеної статті організованою групою. Також, важливо зазначити, що кримінальну відповідальність за використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом передбачено статтею 150-1 КК України, різні частини якої передбачають покарання різної тяжкості в залежності від суб'єкта вчинення вказаного злочину та спричинених наслідків. [5].

Варто зазначити, що в 2003 році розпорядженням Кабінету Міністрів України була затверджена Концепція запобігання та викорінення найгірших форм праці дітей. Основною метою Концепції було проголошено викорінення найгірших форм дитячої праці в Україні та запобігання їм у майбутньому. В якості основних напрямів Концепції було затверджено удосконалення системи нормативно-правових актів, зокрема, уточнення норм ратифікованих Україною міжнародних конвенцій на рівні законів та підзаконних актів України, розробку інших аспектів ефективного контрольного механізму дотримання законодавства про працю дітей, а також розробку та реалізацію стратегії запобігання та викорінення найгірших форм дитячої праці. Проголошенні Конвенцією завдання, спрямовані на реалізацію її основних напрямів, зокрема, включають:

- доповнення переліку робіт з небезпечними та шкідливими умовами праці та важких робіт на яких забороняється застосування праці неповнолітніх формами праці дітей, що є найгіршими та такими, що становлять небезпеку для психічного та фізичного здоров'я дітей;
- забезпечення рівних можливостей дітей, як хлопчиків так і дівчаток, стосовно їх реалізації у сфері праці в майбутньому після їх вилучення із незаконної дитячої праці;
- розробку соціальних та медичних критеріїв безпеки окремих форм праці для психічного та фізичного здоров'я дітей;
- запровадження механізму контролю умов праці дітей на малих, в тому числі, сімейних підприємствах, зокрема, у сільській місцевості;
- запровадження системи економічного стимулювання підприємств усіх форм власності, організацій та установ за сприяння ними працевлаштуванню молодих працівників тощо [6].

Слід вказати на те, що в структурі Державної служби України з питань праці діє підрозділ, до повноважень якого, зокрема, належить протидія найгіршим формам дитячої праці - Сектор з питань застрахованих осіб та дитячої праці Департаменту з питань праці. Завдання вказаного підрозділу, зокрема, включають різні аспекти участі в реалізації державної політики з питань, що належать до компетенції даного Сектора; здійснення державного контролю та нагляду щодо додержання законодавства про працю юридичними особами, їх структурними підрозділами, які не мають статусу юридичної особи, фізичними особами, які використовують працю за наймом, а також забезпечення організації та методичного керівництва здійсненням територіальними органами Державної служби України з питань праці державного контролю та нагляду за додержанням законодавства з питань, що належать до компетенції Сектору [7].

Важливо вказати на те, що згідно Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» № 20/95-ВР, в редакції від 09.02.2017 року, передбачено ряд повноважень Центрального органу державної влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей стосовно захисту трудових відносин за участю працюючих неповнолітніх, зокрема:

- перевірку, за необхідності, умов роботи працівників, які є молодшими вісімнадцяти років в організаціях, установах та на підприємствах усіх форм власності;
- надання згоди на звільнення за ініціативою роботодавця працівників, які є молодшими вісімнадцяти років;
- представництво, за необхідності, інтересів неповнолітніх у судах у їх відносинах з організаціями, установами та підприємствами усіх форм власності.

Також, слід звернути увагу на те, що згідно вищевказаного Закону, крім завдань органів у сфері усиновлення та захисту прав дітей стосовно захисту праці неповнолітніх, передбачено завдання органів Національної поліції України у сфері викорінення найгірших форм дитячої праці. Так, одним із передбачених зазначеним Законом завдань уповноважених підрозділів органів Національної поліції є виявлення дорослих індивідів, які втягують дітей у злочинну діяльність, зокрема, у проституцію та жебрацтво [8].

Досліджуючи реалізацію Україною міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх не можна не

вказати на таку проблему, що перешкоджає ефективній реалізації нашою державою вказаних міжнародних норм як поширеність не задекларованої праці неповнолітніх. Вказана проблема ускладнює, а в деяких випадках унеможливує здійснення державними органами моніторингу щодо додержання всього комплексу трудових прав неповнолітніх працівників та фактично ставить працюючих неповнолітніх у безправне становище. Згідно даних проекту ЄС-МОП «Зміцнення адміністрації праці з метою покращення умов праці», саме молодь у віці від п'ятнадцяти до двадцяти чотирьох років визнана найбільш уразливою до неформальної зайнятості, оскільки частка неформально-зайнятих працівників вказаної категорії протягом останніх років становила понад тридцять п'ять відсотків [9].

Важливо відмітити, що запобігання не задекларованій праці є одним із найважливіших напрямів діяльності Державної служби України з питань праці, співробітниками якої проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота та надаються консультації роботодавцям для уникнення штрафів у майбутньому. В рамках Держпраці звертається увага на форми не задекларованої праці, які мають місце найчастіше – наймана праця без оформлення відносин праці, а також маскування фактичних трудових відносин цивільно-правовим договором, в результаті чого працівник втрачає гарантії щодо заробітної плати, умов праці, відпустки, соціального страхування тощо [10].

Слід вказати на те, що згідно статті 265 Кодексу законів про працю України, за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудових відносин, а також за оформлення працівника на неповний робочий час при фактичному виконанні працівником роботи протягом встановленого на відповідному підприємстві повного робочого часу Державною службою України з питань праці, в порядку визначеному Кабінетом Міністрів України, на юридичних осіб, а також на фізичних осіб-підприємців, покладається відповідальність у вигляді штрафу. При цьому, важливо, що сплата штрафу не звільняє винного суб'єкта від необхідності усунення порушень трудового законодавства [11].

Потрібно вказати на те, що 05 вересня 2018 року було видано розпорядження Кабінету Міністрів України № 649-р «Про заходи, спрямовані на детінізацію відносин у сфері зайнятості населення». Згідно вказаного розпорядження було передбачено:

- зобов'язання Державної служби України з питань праці, Національної поліції України, Державної фіскальної служби, а також інших центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування стосовно проведення до 05 жовтня 2018 року роз'яснювально-інформаційної роботи стосовно неприпустимості допуску найманих працівників до праці без оформлення трудових відносин, а також заходів, які плануються вжити з метою детінізації зайнятості, а після вказаної дати – вжиття комплексних заходів, спрямованих на детінізацію зайнятості, а також доходів населення;
- зобов'язання міністерств та інших центральних органів виконавчої влади стосовно перегляду та зміни власних нормативно-правових актів з метою посилення контролю щодо оформлення відносин праці з найманими працівниками [12].

Висновки. Отже, на підставі вище зазначеного є можливість констатувати, що участь України в конвенціях Міжнародної організації праці, присвячених питанню захисту праці неповнолітніх, в Європейській Соціальній Хартії та відображення переважної більшості міжнародно-правових приписів щодо захисту трудових прав неповнолітніх на рівні законів та підзаконних актів України засвідчує прагнення нашої держави до ефективної реалізації міжнародно-правових норм про працю неповнолітніх. З метою посилення ефективності реалізації на національному рівні міжнародно-правових норм, спрямованих на захист праці неповнолітніх пропонуємо наступне:

- вважаємо за доцільне змінити назву статті 150-1 Кримінального Кодексу України «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» на «Використання дитини для заняття жебрацтвом», що, на нашу думку, сприятиме захисту не лише малолітніх, а також і неповнолітніх дітей від залучення до жебрацтва. В якості однієї із кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого вказаною статтею пропонуємо включити формулювання «ті самі дії, вчинені по відношенню до малолітньої дитини»;
- з огляду на значну кількість не вирішених проблем у сфері захисту праці неповнолітніх в нашій державі, пропонуємо створити підрозділ в структурі Держпраці, з повноваженнями виключно у сфері дитячої праці - Департамент з питань дитячої праці, вилучити повноваження нині діючого підрозділу Держпраці - Сектора з питань застрахованих осіб та дитячої праці у сфері дитячої праці та змінити назву підрозділу на «Сектор з питань застрахованих осіб»;
- з метою забезпечення права неповнолітніх осіб на добровільність вибору виду трудової діяльності та їх захист від примусу з боку батьків або осіб, що їх замінюють до працевлаштування, пропонуємо консолідувати зусилля навчальних закладів, органів у сфері захисту прав дітей, а також уповноважених органів Національної поліції України з метою виявлення сімей, в яких дітей змушують до працевлаштування, здійснення обліку таких сімей та проведення з ними роз'яснювальної роботи щодо неправомірності примусу дітей до праці та можливості, натомість, оформити державну соціальну допомогу у випадку важкого матеріального становища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення в редакції від 02.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.09.2019).

2. Про затвердження положення про Державну службу України з питань праці: Постанова Кабінету Міністрів України № 96 від 11.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/96-2015-p> (дата звернення: 10.09.2019).
3. Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці. Конвенція Міжнародної організації праці № 182 від 17.06.1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166 (дата звернення: 10.09.2019).
4. Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 26.04.2001 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142
5. Кримінальний Кодекс України в редакції від 11.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.09.2019).
6. Про затвердження Концепції запобігання та викорінення найгірших форм праці дітей: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 364-р від 16.06.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/364-2003-p> (дата звернення: 10.09.2019).
7. Сектор з питань застрахованих осіб та дитячої праці департаменту з питань праці. Завдання та функції. URL: <http://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2016/09/дитяча-праця.rtf> (дата звернення: 10.09.2019).
8. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України № 20/95-ВР від 24.01.1995 року в редакції від 09.02.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-vr>. (дата звернення: 10.09.2019).
9. Незадекларована праця в Україні: характер, масштаби та шляхи її подолання. Проект ЄС-МОП «Зміцнення адміністрації праці з метою покращення умов праці», квітень 2018 р. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---lab_admin/documents/projectdocumentation/wcms_630069.pdf (дата звернення: 10.09.2019).
10. Незадекларована праця – прірва для працівників та роботодавців. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua/nezadeklarovana-pratsia-prirva-dlia-pratsivnykiv-ta-robotodavtsiv/>
11. Кодекс законів про працю України в редакції від 11.10.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 10.09.2019).
12. Про заходи, спрямовані на детинізацію відносин у сфері зайнятості населення. Розпорядження Кабінету України від 05 вересня 2018 року № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zahodi-spryamovani-na-detinizaciyu-vidnosin-u-sferi-zajnyatosti-naselennya> (дата звернення: 10.09.2019).

REFERENCES:

1. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya [*Code of Ukraine on Administrative Offenses*]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennya polozhennya pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z pytan' pratsi: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [*«On approval of the provision on the State Service of Ukraine for Labor»: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine*]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/96-2015-p> [in Ukrainian].
3. Pro zaboronu ta nehayni zakhody shchodo likvidatsiyi nayhirshykh form dytyachoyi pratsi: Konventsiya Mizhnarodnoyi orhanizatsiyi pratsi [*«Prohibition and immediate measures to eliminate the worst forms of child labor»: ILO Convention*]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166 [in Ukrainian].
4. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy [*«About the protection of childhood»: Law of Ukraine*]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, 142 [in Ukrainian].
5. Kryminal'nyy Kodeks Ukrainy [*The Criminal Code of Ukraine*]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennya Kontseptsiyi zapobihannya ta vykorinennya nayhirshykh form pratsi ditey. Rozporyadzhennya: Kabinetu Ministriv Ukrainy № 364-r: [*«On approval of the Concept of Prevention and Eradication of the Worst Forms of Child Labor»: Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 364-p*]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/364-2003-p> [in Ukrainian].
7. Sektor z pytan' zastrakhovanykh osib ta dytyachoyi pratsi departamentu z pytan' pratsi. Zavdannya ta funktsiyi [*The Insured and Child Labor Sector of the Labor Department. Tasks and functions*]. Retrieved from <http://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2016/09/дитяча-праця.rtf> [in Ukrainian].
8. Pro orhany i sluzhby u spravakh ditey ta spetsial'ni ustanovy dlya ditey: Zakon Ukrainy [*«On bodies and services for children and special institutions for children»: Law of Ukraine*]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-vr> [in Ukrainian].
9. Nezadeklarovana pratsya v Ukraini: kharakter, masshtaby ta shlyakhy yiyi podolannya. Proekt YES-MOP «Zmitsnennya administratsiyi pratsi z metoyu pokrashchennya umov pratsi», kviten' 2018 r. [*Undeclared work in Ukraine: nature, scope and ways of overcoming it. EU-ILO Project "Strengthening Labor Administration to Improve Working Conditions", April 2018*]. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/--- [in Ukrainian].
10. Nezadeklarovana pratsya – prirva dlya pratsivnykiv ta robotodavtsiv. Ofitsynyy sayt Derzhavnoyi sluzhby Ukrainy z pytan' pratsi [*Undeclared work is a chasm for workers and employers. Official site of the State Labor Service of Ukraine*]. Retrieved from <http://dsp.gov.ua/nezadeklarovana-pratsia-prirva-dlia-pratsivnykiv-ta-robotodavtsiv/> [in Ukrainian].

11. Pro zakhody, spryamovani na detinizatsiyu vidnosyn u sferi зайнятості населення: Rozporyadzhennya Kabinetu Ukrayiny [*«On measures aimed at dethroning relations in the field of employment of the population»*: *Order of the Cabinet of Ukraine*]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zahodi-spryamovani-na-detinizatsiyu-vidnosin-u-sferi-zajnyatosti-naselennya> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 04.11.2019